

*Сичук Іван Володимирович,
здобувач ступеня «Доктор філософії»
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

ЩОДО ЗАКОНОДАВЧОЇ ОСНОВИ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Метою статті є дослідження стану законодавчої основи господарсько-правового забезпечення інноваційного підприємництва в Україні, визначення напрямів його вдосконалення. У статті акцентується, що правове регулювання сфери інноваційного підприємництва в Україні базується на численних законах та нормативно-правових актах.

Аналізується, що законодавча основа складається з Конституції України, міжнародних договорів, кодифікованих актів, спеціальних законів у сфері інноваційного підприємства та допоміжних законів, спеціальних нормативно-правових актів у сфері інноваційної діяльності і підприємництва та відповідних допоміжних організаційних нормативно-правових актів. Внаслідок проведеного дослідження робиться висновок, що вирішення цих проблем потребує комплексних заходів з удосконалення системи правового регулювання інноваційного розвитку, включно з систематизацією законодавства, доповненням нормативно-правових актів новими нормами, уточненням правових форм та умов здійснення інноваційного підприємництва, а також законодавчим закріпленням державної підтримки цієї сфери. Пропонуються напрями вдосконалення законодавства у сфері інноваційного підприємництва.

***Ключові слова:** інновації, підприємництво, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, законодавча основа, інтелектуальна власність.*

Постановка проблеми. Інноваційне підприємництво має ключове значення для економічного розвитку України, оскільки сприяє підвищенню конкурентоспроможності, впровадженню передових технологій та створенню нових робочих місць. У сучасних умовах глобалізації та швидкого технологічного прогресу впровадження інновацій стає необхідною умовою для забезпечення стійкого економічного зростання та розвитку. Сьогодні військовий стан в Україні призводить до значних труднощів як для підприємництва загалом, так і для інноваційного підприємництва зокрема. Зважаючи на те, що підприємництво належить до сфери регулювання господарського права, аналіз та вдосконалення господарсько-правового інструментарію в галузі інноваційного підприємництва вбачається актуальним. Важливим є аналіз стану законодавчої основи господарсько-правового забезпечення інноваційного підприємництва. Це дає змогу визначити ключові проблеми та перспективи вдосконалення правового регулювання, що сприятиме активізації та розвитку інноваційного сектору в сучасних складних умовах та повоєнній відбудові. Подальше вдосконалення законодавчої бази та підтримка інноваційних ініціатив є критично важливими для успішної інтеграції України у світовий ринок та підвищення її технологічного потенціалу, зокрема й у військовій сфері.

Аналіз публікацій і досліджень. У національній юридичній доктрині проводяться дослідження з проблем правового регулювання господарської діяльності та підприємництва багатьма вченими, зокрема А. Г. Бобковою, Б. В. Дервянко, Г. Д. Джумагельдієвою, Р. А. Джабраїловим, І. Ф. Коваль, О. П. Орлюк, О. П. Подцерковним, В. С. Щербиною та ін. Проблема формування законодавчої основи інноваційної діяльності та підприємництва присвячені дослідження Ю. Є. Атаманової, Д. В. Задихайла, Г. Л. Знаменського та інших. Безпосередньо проблемам формування законодавчої основи господарсько-правового забезпечення інноваційного підприємництва і шляхам її вдосконалення достатньої уваги не приділено. Сьогодні існує необхідність суттєвого вдосконалення правового забезпечення цих відносин для запровадження ефективного механізму здійснення інноваційного підприємництва. Потребує правової визначеності як понятійний апарат у сфері інноваційного підприємництва, так і умови, способи та правові форми здійснення діяльності в зазначеній сфері, а також захист прав та інтересів учасників відповідних відносин. Вищенаведене вказує на актуальність наукового дослідження зазначеного питання.

З огляду на зазначене **метою статті** є дослідження стану законодавчої основи господарсько-правового забезпечення інноваційного підприємництва в Україні та визначення напрямів її вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Історичне формування законодавства у сфері інноваційної діяльності поділяють на певні періоди. Так, виділяють: перший етап (1991–1998) – ухвалення 13 грудня 1991 р. першого в СНД базового закону щодо науково-технічної та інноваційної діяльності (Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»). Другий етап (1999–2007) – характерними є скасування податкових пільг, ліквідація Державного інноваційного фонду, відхід від орієнтації на програми структурних змін у промисловості та переважна увага до іноземних кредитних запозичень. Незважаючи на ухвалення Закону України «Про інноваційну діяльність» (2002) та Закону України «Про державне регулювання у сфері трансферу технологій» (2006), норми цих законів, що стосувалися фінансової підтримки інновацій й трансферу технологій, були зупинені подальшими актами. Третій етап (2008 – нинішній час) [1, с. 237].

Правове регулювання сфери інноваційного підприємництва в Україні базується на великій кількості законів та нормативно-правових актів. Зокрема, господарсько-правове забезпечення інноваційного підприємництва ґрунтується на положеннях Конституції України, Господарського кодексу України, Цивільного кодексу України, законах України «Про інноваційну діяльність», «Про наукову та науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності», «Про наукову та науково-технічну експертизу» та інших нормативно-правових актів, що визначають правові, економічні й організаційні принципи

державного регулювання інноваційного підприємництва в Україні. Загалом забезпечення інноваційної діяльності безпосередньо регулюється більше ніж 200 правовими актами, які не тільки мають безпосередній вплив на розвиток інноваційних процесів, проте й опосередковано впливають на них і роблять вагомий внесок у стимулювання інноваційної сфери, наприклад, Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України та інші [2].

Конституція України [3] відіграє ключову роль у сфері регулювання інноваційного підприємництва. Так, стаття 54 Конституції України, зокрема, гарантує громадянам свободу наукової і технічної творчості, а також захист інтелектуальної власності та авторських прав. Вона забезпечує право кожного громадянина на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності, забороняючи використання чи поширення цих результатів без згоди автора, за винятком випадків, передбачених законом. Держава сприяє розвитку науки та встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством. Відповідно до ст. 42 Конституції України, кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Отже, Конституція України закладає правову основу для розвитку інновацій та інноваційного підприємництва, забезпечуючи необхідні гарантії і створюючи сприятливі умови для вільного розвитку цієї сфери.

До законодавчої основи господарсько-правового забезпечення інноваційного підприємництва треба віднести міжнародні договори, що охоплюють різні аспекти інтелектуальної власності та науково-технічного співробітництва. Відповідно до ч. 1 ст. 9 Конституції України, чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. До міжнародних договорів, що впливають на правове регулювання у сфері інноваційного підприємництва, належать: Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р. (регулює охорону патентів, промислових зразків та інших об'єктів промислової власності); Договір про патентну кооперацію (РСТ) 1970 р. (спрощує процес подання патентних заявок одночасно в багатьох країнах; забезпечує єдину процедуру для міжнародного патентування винаходів); Гаазька угода про міжнародну реєстрацію промислових зразків 1925 р. (забезпечує міжнародну охорону промислових зразків, спрощує процес реєстрації через єдину заявку); Договір про патентне право (PLT) 2000 р. (гармонізує і спрощує процедури патентування серед держав-учасників та знижує адміністративні бар'єри для подання і підтримання патентів); Міжнародна конвенція про охорону нових сортів рослин 1961 р. (забезпечує охорону прав селекціонерів на нові сорти рослин, сприяє розвитку сільськогосподарських інновацій); Договір про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (TRIPS) (встановлює мінімальні стандарти захисту інтелектуальної власності для країн-членів СОТ; охоплює патенти, авторські права, торгові марки, промис-

лові зразки та інші об'єкти інтелектуальної власності) та інші. Ці міжнародні договори створюють правову базу для об'єктів інтелектуальної власності, що можуть використовуватися в інноваційному підприємстві, сприяють розвитку міжнародного співробітництва та забезпечують охорону прав інтелектуальної власності у глобальному контексті.

Господарський кодекс України (далі – ГК України) [4] є базовим законодавчим актом у регулюванні інноваційного підприємства, оскільки встановлює основні засади для створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємства, закріплює правові положення щодо організації та реалізації інноваційних проєктів. Так, господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, визначена підприємством (ст. 3 ГК України). Відповідно до ч. 1 ст. 48 ГК України, з метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємства органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом, зокрема, стимулюють модернізацію технології, інноваційну діяльність, освоєння підприємцями нових видів продукції та послуг.

Певні норми господарсько-правового забезпечення інноваційного підприємства закладені у главі 34 ГК України «Правове регулювання інноваційної діяльності». Норми зазначеної глави (ст. 325–332 ГК України) містять визначення «інноваційної діяльності», встановлюють види інноваційної діяльності, закладають основи щодо господарсько-правового регулювання питань інвестування інноваційної діяльності, державного регулювання інноваційної діяльності, державних гарантій інноваційної діяльності, державної експертизи інноваційних проєктів, містять положення щодо договору на створення і передачу науково-технічної продукції.

Водночас треба звернути увагу, що визначення «інноваційної діяльності», крім ст. 325 ГК України, міститься і у ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», які є різними за змістом. Обидва визначення мають свої переваги залежно від контексту і діяльності. Перше визначення дає ширший огляд інноваційної діяльності, враховуючи наукові аспекти та тривалість інвестиційних проєктів. Друге визначення більш конкретизує комерційний аспект та підкреслює значення випуску нових продуктів і послуг на ринок. Але з погляду підвищення ролі інноваційного підприємства більш вдалим може бути визначення, закріплене у спеціальному законі, через його більший акцент на комерціалізацію і випуск нових продуктів на ринок, що має вирішальне значення для успіху інноваційної діяльності в сучасному бізнес-середовищі. Тому, враховуючи вищевикладене, відповідне визначення в ст. 325 ГК України підлягає відповідному уточненню для однакового правозастосування та правової визначеності.

Відповідно до ст. 327 ГК України, інноваційна діяльність здійснюється за такими напрямками: проведення наукових досліджень і розробок, спрямованих

на створення об'єктів інтелектуальної власності, науково-технічної продукції; розробка, освоєння, випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки і технології; розробка і впровадження нових ресурсозберігаючих технологій, призначених для поліпшення соціального і екологічного становища; технічне переозброєння, реконструкція, розширення, будівництво нових підприємств, що здійснюються вперше як промислове освоєння виробництва нової продукції або впровадження нової технології. Проте варто зазначити, що перелік «види інноваційної діяльності», наведений у ст. 327 Господарського кодексу України, не може бути вичерпним, оскільки наукова діяльність постійно розвивається, а науково-технічний прогрес невпинно рухається вперед і розширюється. Зважаючи на сучасні умови та розвиток, можуть з'являтися нові види інноваційної діяльності, які потребуватимуть відповідного правового регулювання.

В контексті основ господарсько-правового забезпечення інноваційного підприємництва ст. 332 ГК України закріплює, що відносини, які виникають у процесі здійснення інноваційної діяльності, регулюються цим Кодексом та іншими законодавчими актами. До вказаних відносин у частині, не врегульованій цим Кодексом, застосовуються відповідні положення Цивільного кодексу України.

Зокрема, Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) [5] містить норми, що можуть бути предметом регулювання в окремих аспектах відносин, які виникають у сфері інноваційного підприємництва. Це насамперед норми у сфері обороту прав інтелектуальної (промислової) власності, книга 4 ЦК України «Право інтелектуальної власності»; глава 75 «Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності»; глава 76 «Комерційна концесія»; глава 62 «Виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт» та інші (наприклад, загальні положення про зобов'язання та договори).

Водночас, як зазначається, договори, які передбачені гл. 62 ЦК України та ст. 331 ГК України, мають різницю, що виражається у специфіці предмета та пов'язаних із цією обставиною особливостях виконання та оплати праці виконавця у зв'язку з неможливістю досягнення результату наукових робіт [6].

Зазначимо, що відносини господарського обороту прав промислової власності є складовою відносин, які виникають у сфері інноваційного підприємництва, оскільки визначають правовий механізм захисту, використання та комерціалізації інновацій, що сприяє розвитку нових технологій та підвищенню конкурентоспроможності підприємств. Водночас відносини господарського обороту прав промислової власності регулюються різними нормами. Так, ст. 424 ЦК України «Майнові права інтелектуальної власності» визначає перелік майнових (виключних) прав, встановлює можливість майнових прав бути вкладом до статутного капіталу юридичної особи, предметом договору застави та інших зобов'язань, а також використовуватися в інших цивільних відносинах. Водночас

ст. 1107 ЦК України закріплюються види договорів щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної (промислової) власності, до яких належать: ліцензійний договір, договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності та інші.

Зважаючи на викладене, зауважимо, що в ГК України та ЦК України не розкриті всі можливі способи і правові форми здійснення та реалізації відносин у сфері інноваційного підприємництва, оскільки вони розвиваються і ускладнюються з появою нових, зміною, модернізацією наявних відносин, а також через принцип свободи договору (ст. 3 ЦК України) можуть регулюватись змішаним договором (ч. 2 ст. 628 ЦК України).

З наведеного вбачається, що правове забезпечення обороту прав інтелектуальної (промислової) власності в контексті здійснення інноваційного підприємництва має важливе значення, і цей напрям є актуальним для подальшого дослідження у сфері здійснення інноваційного підприємництва.

До законів у сфері інноваційного підприємництва треба віднести такі закони України: «Про інноваційну діяльність» [7], «Про наукову і науково-технічну експертизу» [8], «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [9], «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [10], «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [11], «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [12], «Про наукові парки» [13], «Про наукову і науково-технічну діяльність» [14], «Про інвестиційну діяльність» [15] тощо.

Закон України «Про інноваційну діяльність» є основним спеціальним законом у сфері інновацій, передбачає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні загалом, а також встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. Згідно з цим Законом державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», визначається, що інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, технополіс, інноваційний бізнес-інкубатор тощо) – підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг.

Стаття 16 названого Закону встановлює, що інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності,

якщо більше ніж 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція. Інноваційне підприємство може функціонувати у вигляді інноваційного центру, бізнес-інкубатора, технополісу, технопарку тощо.

Зазначимо, що хоча стаття 16 зазначеного Закону встановлює критерії для визнання підприємства інноваційним, однак не конкретизує поняття видів, як-от інноваційний центр, бізнес-інкубатор, технополіс, технопарк тощо. Це створює правову невизначеність щодо того, які саме характеристики і вимоги повинні відповідати цим видам. Також залишається не розкритим питання щодо можливості використання різних організаційно-правових форм юридичних осіб, якщо вони відповідають критеріям щодо інноваційної продукції та діяльності. Відсутність чіткої правової регламентації може обмежувати можливості підприємств у виборі оптимальних форм організації інноваційної діяльності. До того ж варто зазначити, що враховуючи сучасні економічні умови, вплив воєнних дій та інші фактори, встановлений поріг у 70 % інноваційної продукції є надто високим для багатьох підприємств. Зменшення цього бар'єру сприятиме підтримці інноваційного підприємництва, залученню більшої кількості малих і середніх підприємств до інноваційної діяльності та стимулюватиме економічний розвиток країни.

Відповідно до п. а ч. 1 ст. 14 названого Закону, однією з вимог інноваційний продукту є реалізація (впровадження) об'єкта інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, селекційного досягнення тощо), на які виробник продукту має охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів. Проте з огляду на сучасний розвиток технологій і появу нових об'єктів інтелектуальної власності є доцільним розширити цей критерій визначення «інноваційний продукт». Треба врахувати сучасні реалії, зокрема швидкий розвиток цифрових технологій, штучного інтелекту, військових технологій та інших сфер. Пропонується доповнити це визначення шляхом включення всіх об'єктів інтелектуальної власності, що можуть бути використані у сфері господарювання (комп'ютерні програми, алгоритми штучного інтелекту, біотехнологічні винаходи тощо). Визначення інноваційного продукту має бути достатньо гнучким, щоб враховувати нові види об'єктів інтелектуальної власності, які можуть з'явитися в майбутньому. Це можна зробити шляхом закріплення загального положення, що дає змогу враховувати будь-які об'єкти інтелектуальної власності, які визнаються такими відповідно до законодавства.

Також свою роль у правовому регулюванні здійснюють закони організаційно-допоміжного характеру у сфері підприємництва, а саме: Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських

формувань», Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», Закону України «Про акціонерні товариства», Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та інші. Норми даних законів регулюють організаційні питання у сфері господарювання, зокрема й інноваційного підприємництва, щодо створення і організаційно-правових засад діяльності суб'єктів господарювання, правового статусу суб'єктів господарювання.

Окрім прийнятих законів у сфері інновацій, продовжується робота з розробки нових законопроектів. Так, проект Закону України «Про інноваційні парки» розроблено з метою визначення правових та організаційних засад створення і функціонування інноваційних парків для забезпечення розвитку економіки України інноваційним шляхом. Як зазначається, законопроект пропонує: вдосконалити законодавчу базу у сфері інноваційної діяльності та систематизувати різні види парків; визначити мету, завдання та функції, а також послуги, які можуть надаватись інноваційними парками; створити сприятливі умови для провадження інноваційної діяльності інноваційними парками; визначити чіткий механізм щодо державної політики у сфері розвитку інновацій, підтримки та стимулювання інноваційної діяльності шляхом визначення видів фінансової підтримки, що може надаватись інноваційним паркам [16].

Крім вищенаведених законодавчих актів, зазначимо прийняту Верховною Радою України Концепцію науково-технічного та інноваційного розвитку України від 13 липня 1999 р. [17]. Концепція містить основні цілі, пріоритетні напрями та принципи державної науково-технічної політики. Зокрема, в напрямі інноваційного підприємництва запропоновано створення засад для розвитку науково-технічної діяльності підприємств і посередницьких організацій, які сприяють активізації інноваційної діяльності, допомагають встановленню зв'язків між науково-дослідною сферою і виробництвом (особливо тих, які займаються комерціалізацією результатів наукових досліджень); створення інноваційних структур (інкубаторів, центрів тощо), інформаційних та інфраструктурних підприємств, які сприяють впровадженню нових технологій у виробництво; також запропоновано диференціацію розмірів податкових пільг залежно від активності в інноваційному процесі конкретних підприємств; звільнення від оподаткування частини прибутку; запровадження механізмів державного страхування кредитів, виданих підприємствам, що розробляють та впроваджують інноваційну високотехнологічну продукцію тощо.

У сфері інноваційного підприємництва значне місце займає масив підзаконних нормативно-правових актів. Так, у сфері інновацій можна виділити такі: Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 р., схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 526; План заходів на 2021–2023 рр. з реалізації Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльно-

сті на період до 2030 р., затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 09.12.2021 № 1687; Порядок державної реєстрації інноваційних проектів і ведення Державного реєстру інноваційних проектів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 17.09.2003 № 1474; Порядок використання коштів спеціального фонду Державного бюджету України, що спрямовуються на фінансову підтримку інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 05.10.2004 № 1316; Критерії оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання на проведення наукових досліджень, технічний розвиток та інноваційну діяльність, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 07.02.2018 № 118 та інші.

З огляду на вищевикладене законодавча основа господарсько-правового забезпечення інноваційного підприємництва являє собою багаторівневу розгалужену систему нормативно-правових актів, що складається з актів загального та спеціального законодавства, які можна розподілити на профілююче та допоміжне законодавство.

Загалом законодавча основа господарсько-правового забезпечення інноваційного підприємництва становить систему норм, що містяться у сукупності нормативно-правових актів, а саме: 1) Конституція України; 2) міжнародні договори; 3) кодифіковані акти: ГК України, ЦК України та інші; спеціальні закони у сфері інноваційного підприємництва: Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про наукові парки» та інші; та допоміжні закони (Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» тощо); 4) спеціальні нормативно-правові акти у сфері інноваційної діяльності і підприємництва та відповідні допоміжні організаційні нормативно-правові акти.

В юридичній літературі з приводу законодавчого забезпечення у сфері інноваційної діяльності систематизуються такі проблемні питання: по-перше, чинне інноваційне законодавство характеризується існуванням низки незв'язаних між собою нормативних актів, які не мають однієї концептуальної основи та механізмів для здійснення практичної діяльності; по-друге, порушується один із головних принципів систематизації законодавства з питань інноваційної діяльності, згідно з яким закони та підзаконні акти мають надавати узгодженість норм, цілісність предмета нормативного регулювання; по-третє, не виконується принцип правового регулювання, згідно з яким нормативно-правова база інноваційної діяльності має бути стабільною; по-четверте, процес формування нормативно-правової бази з регулювання інноваційного розвитку розвивається хаотично і

дуже повільно, тобто не має адекватного та швидкого реагування на динаміку змін у цій сфері [18, с. 20]. Підкреслюється, що з набуттям чинності Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом потребують внесення змін законодавчі акти, що регулюють питання науково-технічної діяльності та її результати, зокрема Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій», а також Закон «Про спеціальні економічні зони» та інші [1, с. 96]. Науковці пропонують удосконалення системи інноваційного права, а саме: системну ревізію чинної нормативної бази; ефективну систематизацію законодавчого, підзаконного, концептуального і локального нормативного матеріалу (документів); підготовку законопроектів з усунення недоліків нормативної бази, зокрема і наведених у цьому дослідженні [19, с. 51].

Основна причина невиконання положень законодавства у сфері науки та інновацій в Україні, складнощі його розроблення та ухвалення пов'язані з тим, що нормативно-правові акти ухвалюються за відсутності інноваційно спрямованої економічної стратегії України. Досвід держав-членів ЄС та СНД свідчить, що законодавче забезпечення має впливати та бути інструментом реалізації економічної політики [1, с. 239]. В ракурсі досліджуваного питання Ю. Є. Атаманова наголошує на відсутності системної єдності: «загальні положення містяться в гл. 34 ГК України, основні правила здійснення інноваційної діяльності – у Законі України «Про інноваційну діяльність», а питання, пов'язані з оборотом прав на об'єкти права інтелектуальної власності, – у кн. 4 та гл. 75 ЦК України. Багато питань щодо здійснення інноваційної діяльності та врегулювання відносин, які складаються у зв'язку з її провадженням, вирішується на підзаконному рівні, що зумовило домінування в законодавстві про інноваційну діяльність саме підзаконних нормативно-правових актів. За таких характеристик законодавство про інноваційну діяльність не може забезпечити повномасштабного регулювання відносин, які виникають у зв'язку із розробленням, створенням розповсюдженням інноваційних продуктів та їхнім впровадженням як інновацій, не може стати правовим підґрунтям для створення та функціонування ефективної національної інноваційної системи, для переходу держави до інноваційної моделі економічного розвитку» [20, с. 8].

З наведеного вбачається, що багато питань, пов'язаних з інноваційною діяльністю та регулюванням відносин у цій сфері, вирішується на підзаконному рівні, що призводить до домінування в законодавстві саме підзаконних актів і недостатнього регулювання відносин, пов'язаних з розробленням, створенням та розповсюдженням інноваційних продуктів. Основні недоліки законодавства по-

лягають у відсутності системної координації між нормативно-правовими актами, нестабільності нормативно-правової бази, недосконалому процесі формування законодавства та його недостатній адаптованості до змін у цій сфері. Вирішення цих проблем передбачає комплексні заходи з удосконалення системи правового регулювання інноваційного розвитку.

З проведеного дослідження можна зробити такі **висновки**.

Сьогодні в Україні відсутня ефективна система інноваційного підприємництва, що обумовлено недосконалістю законодавчої бази у цій сфері. Сучасні умови вимагають розробки спеціального правового режиму для підтримки та стимулювання інноваційних підприємств. Тільки через створення адекватних правових механізмів можна забезпечити розвиток інноваційного підприємництва в країні.

Одним зі шляхів вирішення проблем у зазначеній сфері є подальша систематизація законодавства, відповідне доповнення нормативно-правових актів новими нормами, присвяченими організації та здійсненню інноваційного підприємництва, обороту об'єктів та прав у сфері інновацій.

До перспективних напрямів удосконалення законодавства у сфері інноваційного підприємництва можна віднести: 1) удосконалення законодавчого визначення ключових понять у сфері інноваційного підприємництва; 2) уточнення законодавчих вимог до правового статусу суб'єктів інноваційного підприємництва; 3) уточнення правових форм і умов здійснення інноваційного підприємництва; 4) законодавче удосконалення договірного регулювання інноваційного підприємництва в частині врегулювання спеціальних договірних конструкцій; 5) законодавче закріплення державної підтримки інноваційного підприємництва.

Список використаних джерел

1. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. Київ, 2015. 336 с.
2. Шапошник А. О. Сучасний стан нормативно-правового регулювання інноваційної діяльності та діяльності з надання послуг в інноваційній сфері в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету: серія: Право*. 2019. Т. 1, вип. 58. С. 148–151. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/36052> (дата звернення: 27.05.2024).
3. Конституція України від 28.06.1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, 19–20, 21–22. Ст. 144.
5. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
6. Науково-практичний коментар до статті 893 Цивільного кодексу України. *Інформаційно-правова система: «ЛІГА-ЗАКОН»*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/КК000623>
7. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.

8. Про наукову і науково-технічну експертизу: Закон України від 10.02.1995 № 51/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 9. Ст. 56.
9. Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 № 991-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 363.
10. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 08.09.2011 № 3715-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19–20. Ст. 166.
11. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 11.07.2001 № 2623-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 48. Ст. 253.
12. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434.
13. Про наукові парки: Закон України від 25.06.2009 № 1563-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. № 51. Ст. 757.
14. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 25.
15. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646.
16. Уряд схвалив проект Закону України «Про інноваційні парки». *Сайт: Урядовий портал*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-ukhvalyv-proekt-zakonu-ukrainy-pro-innovatsiiniiparku> (дата звернення: 27.05.2024).
17. Про Концепцію науково-технологічного та інноваційного розвитку України: Постанова Верховної Ради України від 13.07.1999 року №916-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. *Сайт: Верховної Ради України*. 1999. № 37. Ст. 336. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/916-14#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
18. Адміністративно-правове регулювання інноваційної діяльності: навч. посібник / М. В. Ковалів, Н. В. Ортинська, І. Ю. Хомишин та ін. Львів: НУ «Львівська політехніка». 2020. 288 с.
19. Правове забезпечення Національної інноваційної системи у сучасних умовах: монографія / С. В. Глібка, О. В. Розгон, Ю. В. Георгієвський та ін.; за ред. С. В. Глібка, О. В. Розгон. Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України. 2020. 360 с.
20. Атаманова Ю. Є. Основні проблеми системного господарсько-правового регулювання відносин в інноваційній сфері: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2009.

Ivan Sychuk. On the Legislative Basis of Economic and Legal Support of Innovative Entrepreneurship

The aim of the article is to study the state of the legislative basis of economic and legal provision of innovative entrepreneurship in Ukraine, to determine the directions of its improvement. The article emphasizes that the legal regulation of the sphere of innovative entrepreneurship in Ukraine is based on numerous laws and regulations. It is emphasized that the legal support for the circulation of intellectual (industrial) property rights is important for innovative entrepreneurship and requires further research.

It is analyzed that the legislative framework consists of the Constitution of Ukraine, international treaties, codified acts, special laws in the field of innovative entrepreneurship, and auxiliary laws, special normative legal acts in the field of innovation activity and entrepreneurship and relevant auxiliary organizational normative legal acts.

It is concluded that many issues are resolved at the by-law level, which leads to the dominance of by-laws and insufficient regulation of relations related to innovation activity. The main shortcomings of the legislation include the lack of systematic coordination between acts, the instability of the regulatory framework and the lack of adaptability to changes in this area.

As a result of the study, it is concluded that the solution of these problems requires comprehensive measures to improve the system of legal regulation of innovative development, including systematization of legislation, supplementation of normative legal acts with new norms, clarification of legal forms and conditions for the implementation of innovative entrepreneurship, as well as legislative consolidation of state support for this sphere. The author suggests areas for improvement of legislation in the field of innovative entrepreneurship, in particular, improvement of the legislative definition of key concepts in the field of innovative entrepreneurship, clarification of legislative requirements for the legal status of innovative entrepreneurship, etc.

Keywords: *innovation, entrepreneurship, innovation activity, innovative development, legislative framework, intellectual property.*